

arcani disciplina caute servata est; unde fideles cœnæ *Thyestæ*, aliorumque criminum insimulabantur ab iis qui nesciebant quid in eorum congressu ageretur¹.

APPENDIX

DE EXTERNIS EVENTIBUS.

Perpauca ex profana historia hic ducimus subjicienda, ad Judæos Romanosque spectantia.

Anno 1 æræ christianæ *Caius* iniit consulatum in Syria. 2, *Lucius Cæsar* repentino morbo obiit Massiliæ. 3, *C. Cæsar* Tigranem Armenia expulit, præfecitque Ariobarzanem origine Medum. 4, *Augustus* renuit appellari a populo romano Dominus et adoptavit Tiberium. 5, conspecta Romæ, die 28 martii eclipsis solis, de qua Dio, libro LV. *Agrippæ*, nepoti Augusti, data toga virilis. 6, *Archelaus* Romam accersitus, et Viennam, ob tyrannidem, quam in Judæos et Samaritas exercuit, pulsus est in exilium. 7, Judæa, Samaria et Idumæa a *Sulpitio Quirinio* redactæ sunt in provinciam, et oppressus

¹ Auctor Constitutionum apostolicarum, lib. V, c. xviii, affirmat instituta fuisse ab apostolis festa dominicæ Resurrectionis, dominicæ in Albis, Ascensionis Domini et Pentecostes. Idem tradit de Paschatis custodienda vigilia. Jejunium IV Temporum esse pariter ex traditione apostolica alibi diximus, idque non uno in loco asserit Leo Magnus. Apostolorum et Stephani protomartyris festa indicta fuisse a discipulis ipsorum apostolorum, affirmat idem auctor Constitutionum lib. VIII, c. xxxiii.

Altaria quovis tempore ad oblationem sacrificiorum erecta, Ecclesia etiam Christi ad sacram synaxim adhibuit. Lege Apostolum ad Heb., c. xiii, Tertullianum, *De orat.*, c. xiv, et I ad Uxorem, c. vii, Cyprianum epist. lxxvi, altaria tanquam primitus condita commemorantes. Ligna initio fuisse constat, sed aliqua pro locorum opportunitate fuisse lapidea censet, lib. I *Rerum liturg.*, c. xx, cardinalis Bona. Idem præcedenti capite xix ab apostolorum ætate templa extitisse, et etiam a pontificibus consecrata, plerumque tamen constructa in cœmeteriis cryptisque martyrum (unde martyria quoque dicebantur) multiplici eruditione demonstrat. Quænam extiterint in urbe Roma docebit Aringhus. Primam vero christianorum ecclesiam fuisse aiunt domum, in qua Dominus celebravit postremum Pascha, et instituit Eucharistiam. Illic ordinatos septem diaconos, et consecratum Jacobum primum, jerosolymitanum episcopum, tradit Nicephorus, lib. II, cap. iii, ductus testimonio, non satis explorato, Evodii, episcopi antiocheni, qui primus post Petrum sedit Antiochiæ, ut ait Eusebius, libro III *Hist. eccl.*, cap. xxii.

est *Judas Galilæus*, qui concitaverat ad arma Judæos. 8, dejectus pontificatu *Joazar*, et substitutus *Ananus*, profanatum a Samaritanis templum, ossibus mortuorum ubique sparsis. 9, lata ab Augusto in cœlibes lex *Papia Poppæa*; confectum a Tiberio bellum Pannonicum; extinctus in Germania cum tribus legionibus *Quintilius Varus*. 10, *Tiberius* suo, Drusique fratris nomine, dedicavit Romæ ædem Concordiæ, et fato functa est Solome, soror Herodis Magni. 11, in Germaniam *Tiberius* et *Germanicus* irruerunt. 12, *Annius Rufus* missus est in Judæam procurator; exauctoratus ab ipso *Ananus*, et huic suffectus est *Ismael*. Romæ *Tiberius* de Germanis triumphavit. 13, *Augustus* in decennium, veluti invitus, suscepit regimen reipublicæ. 14, idem *Augustus* lustrum condidit et Nolæ in Campania decessit. 15, *Drusus*, Tiberii filius, dictus est Cæsar. Procurator Judææ in locum Anni Rufi *Valerius Cratus* constitutus est a Tiberio. 16, *Archelaus*, Cappadociæ rex, Romam evocatus, ibi angore senioque confectus est. 17, triumphavit *Germanicus* de Cheruscis, Cattis et Angrivariis. Pulsus in exilium *Ovidius*. Ingens terræmotus in Asia. *Valerius Gratus*, detruso Ismaele, pontificem Judæorum subrogavit *Eleazarum*, filium Anani. 18, *Germanicus*, victo Orode, res Armeniæ composuit, et Jerosolymis renuntiatus a Valerio pontifex Jud. *Simon F. Camithi*. 19, discussa Romæ sibyllarum oracula; Ægyptia et judaica sacra interdicta; dirutum Isidis templum, et in Tiberim simulacrum demersum; *Germanicus* a Pisone, ut vulgo creditum, sublatus veneno. 20, *Piso* judicio postulatus sibi mortem conscivit. 21, vita functus est *P. Sulpicius Quirinus*, qui censum peregit in Syria. 22, *Cn. Sentius* e Syria revocatus, eique suffectus est *L. Pomponius Flaccus*. 23, *Ælius Sejanus* Drusum Tib. F., veneno ei per Lygdum spadonem propinato, e vita sustulit: *Livia*, Drusi conjuge, adulterio corrupta. Dejecto Simone P. Jerosolymis suffectus *Josephus Cajaphas*. 24, *Philippus Tetrarcha* instauratam Paneadem urbem vocavit *Cæsaream Philippi*. 25, *Pontius Pilatus*, revocato Valerio Grato, factus procurator Judææ¹. 26, Thraces

¹ Pilatus jubente Tiberio, anno Christi 35 vel 36, Romam venire jussus,

domuit *Sabinus*. 27, *Herodes Antipas* Præcursorem carcere Macherunte detinuit. 28, deducitur ab hoc anno *victoriana periodus*, quæ cum annis æræ vulgaris conjungitur, si ab his anni 27 detrahantur. 29, obiit *Livia*, mater Tiberii, 86 anno ætatis suæ. 30, *Sejanus*, dissimulante Tiberio, honoribus afficitur a senatu. 31, idem e curia in carcerem abductus occiditur, ejusque cadaver in Tiberim demergitur. Judæis infensissimum appellat *Philo de legatione ad Caium*. 32, *Junius Gallio*, immodicus Tiberii adulator, damnatus exilio. 33. Mortuo Pomponio Flacco, præfecto Syriæ, successit *L. Vitellius*. 34, obiit *Philippus Tetrarcha*. 35, in locum Cajaphæ Vitellius pontificem renunciavit *Jonatham, Anani F.* 36, visam in Ægypto phœnicem Dio, Plinius et Solinus testantur. 37, mortui Tiberii successor *Caligula*, Judææ procuratorem loco Pontii Pilati constituit *Marullum*. 38. *Caligula* ad mortem adegit *Macronem P. P. Flaccum*, hujus amicum, in Andrum insulam relegavit. 39, *Herodes Antipas* expoliatus est tetrarchia, et Lugdunum prius, tum in Hispaniam relegatus. 40, orta Alexandria inter Judæos et Græcos seditione, *Philo* Judæus et *Apion* grammaticus Romam venerunt. *Agrippa* a Caio patrii Herodis tetrarchiam obtinuit. 41, Caio Caligula occiso a Cassio, *Claudius Cæsar* Agrippam catena aurea donavit, atque is Jerosolymam reversus, amoto a sacerdote Theophilo, Anani F., substituit *Simonem*, cognomento *Cantharam*. 42, revocato Petronio præses Syriæ renunciatus est

misso in Judæam Darullo, qui interim procuratoris munere fungeretur. Non pervenit tamen Romam Pilatus ante obitum Tiberii, qui decessit anno 37, die 19 martii, ut diximus cap. v. Propria se manu Pilatus interfecit anno ær. vulg. 39, juxta alios an. 40. Relegatus dicitur a Caligula Viennam Galliæ. Deportatum Lugdunum scribit in *Apologia contra Galli columnias* Franciscus Petrarcha, pag. 1079 edit. Basil. Ait ibidem Petrarcha Pilatum fuisse Gallum. Quod aiunt prætorem fuisse Areti, ubi extant *Pilati* nomine ædes, crediderim esse popularem credulitatem.

Prætermisimus hujus sæculi eventus alios complures, nempe ingentem in Asia terræmotum anno juxta Eusebium 20, incensum theatrum Pompeii, anno 23, perniciosam amphitheatri ruinam in urbe Fidenatum cum magna hominum clade, memoratam a Tacito, allatam ex Ægypto miræ pulchritudinis phœnicem, de qua idem Tacitus, Dio ac Plinius, Lugdunum incendio conflagratum, *Aproniano Capitone* coss., id est, anno Christi 59, etc.

Vibius Marsus. Agrippa Simonem exuit pontificatu, quem contulit *Matthiæ*, fratri Jonathæ. Romæ laboratum maxima frumenti penuria. 43, invasit *Claudius*, domuitque Britanniam; ademptum Matthiæ pontificatum Agrippa *Max Elionæo* dedit. Fames prænunciata ab Agabo irrupit. 44, triumphavit *Claudius* de Britannis; illi Romæ, et in Galliis arcus triumphalis decretus; *Messalinæ* ejus uxoris Carpentum, ut olim *Liviæ A.* concessum. Obiit Judææ rex *Agrippa*, regnique procurator missus est *Cl. Cuspius Fadus*, cui successit *Cassius Langinus*. 45, *Agrippa junior* jus in templum, et sacrum ærarium consecutus, pontificatu decoravit *Josephum Caneï F.* 46, *Messalina*, Claudii conjux, veneno sustulit *M. Vinucium* recusantem cum ipsa stupri consuetudinem. *Helena* Adiabenes, in veteri Syria regina, laborantes fame Judæos juvit, quod et fecit Izates, rex, illorum religionem amplexus. 47, C. Silio Nervæ *Messalina* palam in urbe nupsit, raptoque Silio ad supplicium, impurissima foemina occisa est in hortis lucullianis. Post Cuspium Fadum Judæam administravit *Tiberius Alexander*. Opera *Herodis* regis Chalcidis pontificatus a *Josepho, Caneï F.*, translatus in *Ananiam filium Nebedæi*. 43, *L. Annæus Seneca* e Corsica, quo eum Caligula relegarat, a Claudio revocatus hortatu uxoris suæ, instituendæ pueritiæ Neronis F. præficitur. In procuratione Judææ Tiberio Alexandro successit *Ventidius Cumanus*, et per id temporis naturæ concessit *Herodes rex Chalcidis*. 49, missus ad regendam Samariam *Ant. Claudius Felix*, Claudii imp. libertus, regnumque Chalcidis Agrippæ juniore collatum est: Judæi Roma expulsi. *Seneca* gessit præturam. 50, *Claudius* opera Pallantis liberti adoptavit Domitium Neronem. 51, præfuit Syriæ *F. Vinidius Quadratus*; Parthi in Armeniam irruerunt, collatumque Neroni fuit imperium proconsulare. 52, propter cujusdam Galilæi cædem, magni Judæos inter ac Samaritas excitati tumultus. *Claudius* edidit Naumachiam; Nero *Octaviam*, Claudii filiam, duxit uxorem. 53, propter rixas Samaritarum venerunt Romam *Jonathas, Ananias et Ananus*, principes sacerdotum; Agrippæ præter regnum Chalcidis data *Philippi* tetrarchia. 54, extincto

Claudio, successit *Domitius Nero*, ejus gener, filiusque Agrippinæ. 55, latronibus, magis, et impostoribus referta Judææ, quam *Felix* præfectus animadvertendo in improbos purgare curavit. Interfectus tamen eo hortante etiam *Jonathas* pontifex a Dora Jerosolymitano. 56, Corinthii scortis liberius abutebantur. 57, *Demetrius* faber argentarius Dianæ Ephesiæ conflabat et vendebat ædículas. 58. Parthi rursus cum Romanis pro Armenia certarunt. 59, subortam Cæsaræ seditionem inter Judæos ac gentiles, utrisque urbem illam esse suam asserentibus. *Felix* minaci edicto studuit compescere. 60, revocato Felici successor datus est *Porcius Festus*, qui latrones provinciam infestantes jussit comprehendi. *Agrippa* pontificatum contulit *Ismaeli Phabei F.* 61, propter magnum cœnaculum ab eodem Agrippa ædificatum prope *Xystum*, unde prospiciebat quidquid agebatur in templo, in regem Jerosolymitani proceres surrexere. 62, *Nero*, dimissa Octavia causans sterilitatem et relegata in Pandatariam, uxorem duxit *Poppæam Sabinam*¹. Exauctorato Jerosolymis Ismaele, pontifex creatus est ab Agrippa *Josephus Simonis F.*, cognomine *Cabeus*, ac Porcio Festo defuncto successor missus a Nerone *Albinus*. 63, *Vologeses* Syriam occupans repellitur a *Corbulone* proconsule; rex *Agrippa* pontificem max. nominavit *Jesum F. Gamalielis*, post *Jesum* alterum *F. Damnæi*. 64, *Nero*, ut cerneret Trojæ ardentis imaginem, Romam incendit, et ad invidiam declinandam jussit christianos exquisitissimis pœnis affici. 65, interfecti a Nerone *Lucanus* poeta et *Seneca* præceptor suus; *Poppæa* etiam gravida ictu calcis perempta. Jerosolymis vacca ad aram mactanda peperit agnum; visæ per aerem discurrentes igneæ

¹ Rapuit postea Nero Statiliam Messalinam, uxorem Attici Vestini consulis, ipso nuptiarum tempore trucidato. Vim intulit Rubriæ, virgini vestali, et Sporum exsectis virilibus duxit in conjugem, imo et ipse nupsit liberto Doryphoro. Turpissima patravit alia; de quibus Dio, Suetonius, Tacitus. Matris Agrippinæ cædem Nero mandavit Aniceto centurioni, corpusque parentis, vulneribus confossum ac denudatum, inspicere ausus est. Apposita fuit ad Agrippinæ statuam tabella cum hac inscriptione: *Ego quid potui? Sed tu culeum meruisti.* Pœnam scilicet parricidæ descriptam a Tullio in Orat. pro Sex. Roscio Amerino. Vide Pompeiam legem Digest., lib. XLVIII, titulo IX, I. *Quanquam.*

phalanges, atque vox illa excedentium angelorum, *Migremus hinc.* 66, vexante *Gessio Floro* Judæos, hi contra Romanos delectis belli ducibus arma sumpserunt, 67, *Vespasianus*, inita contra Judæos expeditione, recuperavit Galilæam, Jotapatam expugnavit, urbes alias in deditionem recepit, adaucto Romanorum exercitu legionibus, quas Titus ejus filius abduxit Alexandria. 68, *Vespasianus*, compositis Galliarum motibus, in Judæam redux Jerichuntem occupavit, misitque Cæsarea Romam Titum, ut *Galbæ*, qui successit Neroni, gratularetur imperium, et novi principis jussa capesseret. 69, *Titus* audita, dum præternavigaret Achaïam, cæde *Galbæ*, remeavit ad patrem; extincto autem Vitellio, *Vespasianus* ad imperium evehitur, dum adhuc moraretur in Syria. 70, patre in Italiam reverso, *Titus* Jerosolymas cinxit obsidione, paulo ante diem Azymorum, concurrentem cum 14 aprilis; eandemque urbem penitus occupavit die 8 *Gorpixi*, seu 1 septembris. 71, *Titus* ac pater de subacta Judæa triumpharunt. Missus in ipsam Judæam legatus Cæsaris *Lucilius Bassus*. Indictus *fiscus judaicus*, id est, jussi Hebræi, ubicumque degerent, pendere Capitolio binas drachmas, quas antea templo solvebant. 72, *Nazarei*, qui legem et Evangelium servabant, sunt appellati. 73, sublato e vivis Lucilio Basso, Judææ obtinuit regimen *Flavius Silva*. Sexcenti sicarii ad *Lupum* Ægypti præsidem adducti sunt puniendi. 74, *Jonathas* Judæus Cyrenenses pauperes in solitudinem adduxit, quasi illic miracula patraturus; at detecta ac punita est impostura. 75, advenit Romam *Berenices*, Agrippæ majoris filia, quam Titus adamavit, et in Palatio detinuit, quod cum ægre ferrent Romani, invitus invitam dimisit. 76, claruit *Q. Asconius Pedianus* historicus. 77, natus est imp. *Hadrianus*. 78, obiit Ravennæ *S. Apollinaris* martyr. 79, *Vespasianus* in villa sua apud Sabinos profluvio ventris extinguitur. Imperat *Titus*. Vesuvii incendium in Campania vicinas urbes hominesque combussit. 80, extruxit *Titus*, dedicavitque Romæ amphitheatrum ac thermas. Pantheon et templa Serapidis, Isidis et Neptuni flamma vastavit. 81, *Domitianus*, imperium indeptus, septembrem *Germanicum*, octobrem *Domitianum* dici voluit;

vites in urbe seri prohibuit; pepulit inde philosophos et mathematicos. 82, in Germaniam *Domitianus* cum exercitu profectus rediit ut victor, cum nullo hoste congressus. 83, tres virgines vestales ob stuprum vivæ defossæ sunt. 84, florebat hoc tempore *Apollonius Tyaneus*, sophista, mendaciis ineptisque celebris, cujus vitam descripsit Chilostratus. 85, *Domitianus* consul. XI de Cattis, Dacis et Germanis triumphum egit. 86, institutus fuit primus agon Capitolinus. 87, *Deum* se ac *Domini* appellavit *Domitianus*. 88, celebrati fuerunt ludi sæculares et Daci rursus bello devicti. 89, cœpit, ut inquit Tacitus, per intervalla ac spiramina *Domitianus*, interfectis viris illustribus, rempublicam exhaurire. *L. Antonius*, præfectus Germaniæ, rebellavit, et a *L. Maximo* superatus et captus. 90, decennialia *Domitiani* celebrata fuere. 91, *Apollonius*, conjectus in carcerem et postea adductus ad Cæsarem, fertur ab hujus oculis evanuisse. Ædificata hoc anno Capitolium, Stadium, Forum transitorium, horrea piperatoria, fanumque *Minervæ*. 92, *Cornelia Maximilla*, vestalis, viva ob stuprum defossa fuit. 93, cœpit *Domitianus* omnis sævitæ genere vexare christianos. 94, exornabat hoc anno *Flav. Josephus* libros *Antiq. judaicarum*. 95, lapidibus strata est via, quæ est inter Puteolos et *Sinuessam*. 96, libertinorum conspiratione, nec uxore ignara, *Domitianus* interfectus est 14 kal. octobris. 97, initio principatus *Nervæ*, decreto S. C. revocati ab exilio fuerunt quos relegaverat *Domitianus*. Sublata item judaici fisci calumnia. Adopatus a Cæsare *M. Ulpus Trajanus*. 98, obiit *Nerva*, tenuitque *Trajanus* rerum habenas. 99, adveniens *Trajanus* Romam congiarium distribuit, et a S. P. Q. R. *Optimus* appellatur. 100, proficiscitur *Trajanus* ad bellum dacicum. *C. Plinius Secundus* consul suffectus fuit cum Cornuto Tertullo a kalendis septembris.

Floruerunt primo Christi sæculo litteris *Pub. Ovidius Naso*, Sulmonensis, poeta facilis ac tersus, sed in elegiis paulo lascivior. *Titus Livius* Patavinus, romanæ pater historiæ, cui ab *Asinio Patavinitas* objecta. *Strabo*, veterum historiarum accuratus collector. *Phædrus*, Thrax, libertus Augusti, festi-

vissimus et latinissimus fabulator. *M. Annæus Seneca*, philosophus, declamator et rhetor. *Valerius Maximus*, dictorum factorumque memorabilium collector, Ciceroni tam similis aiebat Erasmus, quam mulus homini. *C. Velleius Paterculus*, romanus historicus, luculentus, pressus ac nitidus. *Philo*, judæus alexandrinus, sententiis locuples ac disertissimus, Platoni ab aliquibus comparatus. *Aulus Persius Flaccus*, Volaterranus, satyricus, acutus quidem, sed obscurus. *Pomponius Mela*, Hispanus, geographus elegans et accuratus. *Lucius Junius Moderatus Columella*, Gaditanus, qui de re rustica, agrorumque cultu, neque rustice, neque inculte pertractavit. *M. Annæus Lucanus*, Cordubensis, oratoribus potius quam poetis annumerandus, quamvis carmine scripserit, mascula et concitata dictione. *T. Petronius Arbiter*, eques romanus, scriptor purissimæ, ut inquit Vossius, impuritatis. *C. Silius Italicus*, qui majori cura quam ingenio carmina scripsisse fertur. *C. Valerius Flaccus*, Campanus, qui Apollonium imitatus, cecinit Argonauticem. *Plinius Secundus*, Veronensis, appellatus a Budæo veritatis antistes, censorque liberrimus. *Q. Curtius Rufus*, rerum ab Alexandro Macedone gestarum candidus et elegans enarrator. *Epitectus*, Hieropolitanus, philosophus stoicus, cujus *Enchiridion* dici solet *anima moralis philosophiæ*. *M. Valerius Martialis*, Hispanus, a quo conscripta epigrammata sale, felle, verborumque licentia. *M. Fabius Quintilianus*, Calaguritanus, instituendæ pueritiæ artifex et eloquentiæ magister. *Sextus Julius Frontinus*, vir consularis, expolitus et minime verbosus geometra. *Pub. Papinius Statius*, Neapolitanus, poeta cultissimus, prope ad virgilianam majestatem accedens. *Fl. Josephus*, sacerdotali regioque sanguine editus, quem S. Hieronymus *græcum* Livium appellat. *Decius Junius Juvenalis*, Aquinas, in satyris, judicio Scaligeri, tanto melior Horatio, quanto Horatius Lucilio¹.

¹ Fertur eodem anno, quo Ovidius, natus Romæ, *Albius Tibullus*, Hirtio et Pansa coss., ab U. C. 711. Utriusque amicus fuit *Sex. Aurelius Propertius*, ex Mevania, Umbriæ oppido. Floruerunt eodem tempore *Cassius Severus*, Parmensis, *Domitius*, Marsus et alii, ut *Athenodorus* Tarsensis, *Socion*

Commemoravimus in fine capitis iv *Acta Pilati*, et diximus non unum de iis esse virorum eruditissimorum iudicium. Eadem quidem *Acta* extitisse compertum est; eadem etenim laudant Justinus martyr in secunda apologia ad Antoninum Pium, Tertullianus, *Adversus gentes*, cap. xxi, et Eusebius, libro II *Hist. eccl.*, cap. ii. Adulterarunt ea tamen *Acta*, tum hæretici, ut inquit S. Epiphanius, *Hær.* i, num. 4, tum gentiles, ut narrat prælaudatus Eusebius, lib. IX, cap. v. Hac de re *Acta Pilati*, quæ citato cap. iv inter dubia rejecimus, isto in loco rursus citavimus. *Plinium secundum*, qui hoc labente sæculo et inchoato sequente floruit, appellavimus, *Veronen-*

sequuti, Christophorum Landinum, qui ejus historiam donavit italica lingua, et hanc esse testatur opinionem multorum, innixam auctoritate ejusdem Plinii, qui sibi communem patriam esse testatur cum Valerio Catullo, proculdubio veronensi. Vide Prolegomena Cl. J. Antonii Vulpii in Catullum, cap. iv. At complures Plinium *Novocomensem* fecerunt. Nolumus huic urbi talem auferre concivem. *Plinii* hoc sæculo mentionem fecimus, quoniam Domitiano imperatori historiam suam nuncupavit.

Alexandrinus, magister Senecæ, præstantis philosophi. Grammatici item *Theon* et *Apion*, Alexandria Romam profecti. *M. Verrius Flaccus*, *Menelaus*, de quo Genebrardus; oratores per celebres *Q. Atherius*, *Cassius Severus*, *Clodius*, Arelatensis *Succulus*, Tolosanus, atque poetæ haud obscuri *Petronius* impurissimus, *Julius Pomponius*, tragicus, comparatus Pindaro, *Sulpicia* matrona, etc. Claruit quoque imperante Augusto (nescio an ad Christi ætatem pervenerit) *Manilius*, cujus opera perfectum obeliscum ad deprehendendas solis umbras, ætate nostra effossum in campo Martio, colligimus ex Plinio, libro XXXVI, cap. ix. A Manilio, qui carmine tradidit astronomiam, discernendus videtur. Synchronus huic *Strabo* Cretensis, *Pomponius Mela*, cosmographus, *Priscianus* Cæsareensis, et *C. Julius Solinus*, grammatici, prælaudatus *Plinius II*, Veronensis, ad imp. Domitianum libris XXXVII, historiarum conscriptis, *Theo* Smyrnæus, aliique hoc primo sæculo cessisse fati dicuntur. Inter quos memorandus *Aurelius Cornelius Celsus*, rei medicæ peritissimus, qui floruit sub Tiberio, sive ut aliis placet, imperante Nerone, integro ante Galenum sæculo, etc.

SECUNDUM ECCLESIAE SÆCULUM.

CAPUT PRIMUM.

DE ROMANÆ ECCLESIAE PASTORIBUS.

Romanam Ecclesiam secundo sæculo gubernarunt *Anacletus*, *Evaristus*, *Alexander*, *Sixtus*, *Telesphorus*, *Hyginus*, *Pius*, *Anicetus*, *Soter*, *Eleutherus* et *Victor*.

V. Anacletus Atheniensis, quem ob nominis similitudinem nonnulli confundunt cum Cleto, sedit post Clementem annis 2, computato tempore, quo Clementis in Chersonesum deportati, gessit vices. Obiit itaque anno 100, Trajano A. III et Julio Frontino coss., dicata in Vaticano sacra æde Petri¹.

VI. Post Anacletum Ecclesiam rexit *S. Evaristus*, Bethlehemita, annis 9, nempe usque ad annum 109, quo consules extiterunt *A. Corn. Palma II* et *C. Calvisius Tullus II*, coss. Distributi ab Evaristo Tituli presbyteris, sacra nempe loca concionibus et sacramentis administrandis percommoda.

VII. Successit *S. Alexander*, Romanus, cui ritum benedi-

¹ *Anacletum* post Clementem recensent ii quoque, qui *Cletum* omiserunt, ut lib. II *Contra Parmen.* Octatus, et epistola clxv ad Generosum Augustinus. In vetustissimis autem diptychis romanæ Ecclesiæ et in melioris notæ catalogis pontifices hoc ordine numerantur: *Petrus*, *Linus*, *Cletus*, *Clemens*, *Anacletus*. Auctor Carminis contra Marcionem Anacletum præponit Clementi. Nonnulli Græcorum pro Ἀνακλήτω, quod idem sonat ac *revocato*, scripsere Ἀναγκλήτω, *inculpato* scilicet seu *irreprehenso*. Hinc Papebrochius contendens Cletum et Anacletum fuisse eundem pontificem, inquit, Lini successorem Cletum ab Urbe expulsam a Vespasiano, suadente Musonio, cessisse pontificatum Clementi, ipsoque Clementem jussu Domitiani pulso in exilium, rursus Cletum pristinam sedem occupasse, ideoque appellatum fuisse *Anacletum*, nempe in apostolicam cathedram *revocatum*. Verum istiusmodi conjecturis, quibus certiora testimonia adversantur, innitendum non esse alii nos admonent.